

Приказ књиге Драгана Симеуновића Тероризам, општи део, Правни факултет у Београду, 2009, 250 стр.

Средином 2009. године, у издању Правног факултета у Београду, појавила се научна монографија Тероризам, општи део Драгана Симеуновића, редовног професора Факултета политичких наука и Правног факултета у Београду. Аутор је иначе добро познат широј научној јавности као међународно признат стручњак у области политичких наука, који је, поред више области којима се бави, специјализирао управо на теми ове књиге. Стога њено појављивање даје могућност стручној јавности, али и широј читалачкој публици да се упозна са најновијим сазнањима у овој области. С друге стране, ова књига даје особену класификацију феномена тероризма, па се може посматрати и као универзитетски уџбеник и као научна монографија.

Први део „Дефинисање, класификовање и историјат тероризма“ обухвата пет поглавља. Сходно методологији политичких наука која захтева дефинисање посматраног феномена, и професор Симеуновић је дефинисању појма тероризма посветио значајну пажњу у чак три поглавља. Након свеобухватне анализе феномена тероризма из више углова, даје се она дефиниција коју ћемо овде навести.

„Као вишедимензионални политички феномен савремени тероризам се може теоријски најопштије одредити као сложени облик организовања групног, и ређе индивидуалног или институционалног политичког насиља обележен не само застрашујућим брахијално физичким и психолошким, већ и софистицирано-технолошким методама политичке борбе којима се обично у време политичких и економских криза, а ретко и у условима остварене економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити ‘велики циљеви’ на морбидно спектакуларан начин, а непримерено датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију упражњавају. Друштвено-угрожавајући опус тероризма обухвата

претњу силом у оквиру интензивне психолошко-пропагандне делатности, злоупотребу интернета у терористичке сврхе, отмице, уцене, психофизичко злостављање, атентате, саботаже, диверзије, самоубилачке нападе, појединачна и масовна политичка убиства, и интенцију испољавања ређе над стварним и потенцијалним политичким противницима, а чешће над представницима система и невиним жртвама. Као вид индивидуалног, нелегитимног, нелегалног и неинституционалног насиља тероризам је увек окренут против одређених институција неког друштва, односно *in concretum* против неке државе.“ (стр. 80)

Класификација тероризма дата је у четвртном поглављу. Према својим циљевима тероризам се може класификовати на: 1. идеолошки мотивисан (у оквиру тога на левичарски и десничарски), 2. етносепаратистички и 3. верски фундиран тероризам (он се дели на тероризам секти и на тероризам фундиран на интерпретацијама великих религија). Класификација тероризма према средствима је на: 1. класични, 2. биохемијски и 3. нуклеарни тероризам. Према методима тероризам се класификује на: 1. класични, 2. самоубилачки, 3. сајбер и 4. нарко-тероризам. Класификација тероризма према типу актера – субјеката тероризма обухвата: 1. индивидуални тероризам, 2. тероризам организација и илегалних група, и 3. институционални тероризам (државни и сл.).

Пето поглавље првог дела чини „Историјат тероризма“. Симеуновић указује на то да се упркос томе што је реч терор из латинског ушла у француски језик у 14. веку, а у енглески у 16, термин тероризам први пут јавља око француске буржоаске револуције крајем 18. века, али не да би означио оно што ми данас подразумевамо под овим појмом, већ насиље револуционарне власти. Тако је између осталог 30. августа 1793. у листу француских револуционара Гласник једнакости (*Courier de l'Egalite*) објављено да је „неопходно да се терор који врши гиљотина прошири на целу Француску и приведе правди све издајнике. Нема другог средства које може да инспирише неопходни терор који ће консолидовати револуцију“ (стр. 87). Претече тероризма су по професору Симеуновићу асасини, али не и зилоти и тати које неки теоретичари у ову групу убрајају (стр. 97–108). Анархизам је важно идеолошко залеђе тероризма у 19. веку, јер носи антипарламентаризам. Тако је Прудон, иако се лично није изјашњавао за насиље, својом крилатицом „да је опште право гласа контрареволуција“ у знатној мери утицао на неке позније теоретичаре анархизма да се потпуно дистанцирају од парламентарног пута револуције, остварујући тако његов захтев да пролетаријат мора потпуно раскрстити са свим облицима буржоаске демократије (стр. 110). Бакуњин позива на свету револуцију до истребљења буржоазије као владајуће и уништење њене државе (стр. 113). Сличне ставове имају и други истакнути представници анархизма (Јохан Мост, Карло Пизакане, Нечајев, Карл Хајнцен и др.). Професор Симеуновић истиче да се на састанку у Цириху са Бакуњином 1869. од присутних српских социјалиста једино Светозар Марковић супротставио његовом општем опредељењу за насиље као искључиво средство остварења револуције. „Колико је мало имало смисла тадашње Бакуњиново залагање да се отпочне револуција у једној тако заосталој средини као што је тадашња Србија, види

се и из Марковићевог јетког коментара да Србија има још увек шест округа под Турцима.“ (стр. 114) Бакуњин се следећих година, делом из тактичких разлога, одриче искључиво насиља као начина политичке борбе против буржоазије, нарочито од тренутка његовог укључења у Прву интернационалу. Крајем 19. века у Русији је основано више тајних терористичких друштава, која су између осталог убила и цара Александра Другог 1881. године.

Током 20. века дошло је до снажног развоја револуционарног и почетака настајања националистичког тероризма у свету. Поред различитих облика терористичких организација у свету, овде бележимо и неке које су деловале на балканским и југословенским просторима, попут ВМРО, усташког покрета. Интересантно је да током друге половине 20. века све више долази до изражаја дупли стандард приликом идентификовања терористичких организација у свету, зависно од сопствених интереса великих сила.

Крај 20. века је и време снажења старих и појаве нових врста тероризма. Исламистички тероризам је постао светска опасност број један, а самоубилачки и сајбер тероризам су постали нове, али важне појаве у свету тероризма (стр. 120).

Друго поглавље књиге „Савремени тероризам“ има три дела. Први се бави идеолошки мотивисаним тероризмом (стр. 123–168), други етносепаратистичким тероризмом (стр. 169–195) и трећи верски фундираним тероризмом (стр. 196–235).

Идеолошки мотивисани тероризам је подељен на савремени левичарски и десничарски тероризам. Левичарски тероризам је често мотивисан уверењем у бесперспективност парламентарне политичке борбе. Тако се из тих екстремистичких левичарских кругова пребацује левим политичким партијама етаблираним у политички систем западне деморатије компромисерство и одсуство оствареног ефекта по реалне интересе доњих слојева становништва, за чије се интересе ове странке декларативно залажу (стр. 124). У анализи савремених левичарских терористичких организација видимо да оне делују у великом броју земаља света, што се делом може тумачити и кризом левице у свету. Наиме, после рушења Берлинског зида и урушавања источноевропских социјалистичких режима почетком деведесетих година представници парламентарне левице су углавном представници различитих облика социјалдемократије. Крајња левица остаје све малобројнија и лоше парламентарно организована, па део фрустрације преузимају екстремне политичке организације левице, од којих неке имају додира и са насилним облицима политичке борбе (којих је, истина, веома мали број, али оне још постоје). Левичарски тероризам су посебно у идеологији развили Че Гевара и Режис Девре (стр.

131).

Када је у питању десничарски тероризам, аутор се задржава на екстремизму као родном тлу десничарског тероризма. Непријатељ се посматра као нешто што треба „учинити безопасним, а то се може постићи или његовим потчињавањем или уништењем или претварањем Њих у Нас“ (стр. 150).

Дакле, екстремисти се не задовољавају неговањем своје културе, традиције, идеологије. Они желе да потпуно потчине, униште, елиминишу другог. „Чињеница да је више екстремиста међу припадницима мушког пола се базира добрим делом на чуварској као биолошкој и традиционално више мушкој позицији, али и на чињеници да је нарцизам јачи код мушкараца него код жена. Самим тим спремност да се одбаци нешто Друго што нисам ја или Ми је далеко израженија код мушкараца. Нарочито страх да би неко други могао бити доминантнији, уваженији, узорнији за друге и тиме хијерархијски боље позициониран у односу на нас доводи до нетрпељивости не само према појединцу, већ и према целој његовој раси, нацији, верској или некој другој групацији. Он није Ми, он припада Њима, а како они нису бољи од нас пошто смо Ми у свему најбољи, онда и његова вредност не може бити већа од моје. Тако се групни нарцизам јавља као терапеутско средство за лечење окрњеног индивидуалног.“ (стр. 151)

Међу екстремистима нема мешаног идентитета зато што је он отежавајући одговор на питање „Ко сам ја?“ (стр. 153). Као кулминација екстремистичког понашања јавља се дизање овог идентитета на колективно, односно може доћи до масовног политичког убиства, па и геноцида. Ту се као један од егземпларних примера узима усташки геноцид у Другом светском рату, колективни логори – Јасеновац, Јадовно и други, масовна бацања жртва у јаме и др. Аутор с правом констатује да је опасна тенденција изједначавати хрватски народ са усташама, јер један екстремизам може родити и развијати други. Професор Симеуновић указује и на то да десничарски тероризам своју условно посматрано индивидуалну слабост надокнађује потребом за ослањањем на државу или институцију (стр. 161).

Етносепаратистички тероризам обухвата низ савремених облика тероризма, при чему је главна одлика удруживање по националној матрици, најчешће у правцу добијања територијалних и статусних уступака. Ту се наводе као актуелни примери Северна Ирска, Баскија, Корзика, Курди, Чеченија, Шри Ланка, албански тероризам на Косову, југу (уже) Србије и у Црној Гори.

Најзад, верски фондиран тероризам је највише као савремени феномен повезан са исламским тероризмом. Он добија на значају од 11. септембра 2001. и нарочито се идентификује са Ал каидом. Међутим, његови облици су испољени и раније у свету и захватају и балканске просторе, попут Босне и Херцеговине, Косова и Метохије, западне Македоније и др. Посебан вид верски фондираног тероризма су верске секте (стр. 235–237).

Књига Тероризам, општи део изузетно је значајан научно-стручни рад који, захваљујући свом садржају, као и томе што је писан на приступачан начин, може бити користан и занимљив и широј читалачкој публици и јавном мњењу. Ова се књига – за разлику од мноштва издавачких подухвата на ову тему који се пре свега баве терористичким организацијама и њиховим акцијама – издваја по томе што тероризам третира као друштвени и политички феномен и бави се проблемима његовог историјата, као и напорима међународних институција, пре свега УН, да се усвоји једна заједничка дефиниција тероризма.